

HE 8/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamista koskevaksi lainsäädännöksi

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt kirjallista lausuntoa otsikon mukaisesta aiheesta Työuran aikaista jatkuvaa oppimista kehittävältä työryhmältä. Työryhmän toimikausi päättyy 30.3.2024, jolloin loppuraportti luovutetaan ministeri Satoselle. Tämän jälkeen valtioneuvosto voi ottaa kantaa mitä ehdotuksia lähdetään viemään eteenpäin. Osa ehdotuksista vaatii etenkin rahoituksen osalta lisäselvityksiä.

Sidosryhmäkuulemisessa 5.3.2024 esitettiin työryhmän alustavia ehdotuksia, jotka ovat seuraavat:

1. Luodaan lainaperusteinen malli.

- Aikuisopiskelijoille kehitetään lainaan perustuva malli turvaamaan toimeentulo ajalta, jolta henkilö ei saa palkkaa. Malli voitaisiin toteuttaa myöntämällä aikuisopiskelijoille tukea opintojen ajalle opintolainan valtiontakauksen muodossa. Valtiontakaus voitaisiin myöntää esimerkiksi 10 kuukauden ajalle. Mallin kehittämiseksi tulisi määritellä esimerkiksi aikuisopiskelijan ikäraja ja/tai työllisyyssehto, lainatakauksen määrä sekä muut ehdot, joiden perusteella lainatakauksen voisi saada.

2. Kehitetään opintotukea. Opintotukea voitaisiin kehittää työuran aikaisia opintoja tukeviksi esimerkiksi:

- Pidentämällä tuen kestoa korkeakouluopintoihin esimerkiksi 10 kuukaudella (lisätukikuukausien saamiselle voisi olla koulutus- tai työllistymistarpeeseen liittyviä ehtoja).
- Nostamalla opintotuen vuositulorajoja aikuisopiskelijoille (esimerkiksi suosimaan aikuisopiskelijoita siten, että ennen ja jälkeen opintojen ansaitut tulot eivät estäisi tuen saamista yhtä tehokkaasti kuin nyt estävät).

3. Kasvatetaan työnantajien roolia.

- Mahdollistetaan oppisopimuskoulutukseen osallistuminen, hyödynnetään työllisyyspalvelujen yhteishankintakoulutuksia ja hankkitaan tilauskoulutusta korkeakouluilta (ja tulevaisuudessa ammatillisen koulutuksen järjestäjiltä).

4. Tehdään opintovapaan kokonaisuudistus.

- Määritellään, minkälainen koulutus soveltuu opintovapaan aikaiseksi koulutukseksi. Joustavoitetaan edellytyksiä, minkälaisiin opintoihin opintovapaata voidaan pitää. Säädetään tarkemmin opintovapaan pitämisestä osa-aikaisena ja opintovapaan jaksottamisesta.
- Selvitetään miten taloudellisia tukia ja opintovapaan oikeuksia ja velvollisuuksia säätelevät lait tukevat toisiaan ja niiden säännökset olisivat nykyistä paremmin yhteen sovitettavissa. Palkallisista opintovapaista sovitaan työnantajien ja työntekijöiden kesken, mutta niiden käyttöön kannustetaan.

5. Analysoidaan, kehitetään ja otetaan käyttöön työn ohessa toteutettavia opiskelumalleja.

- Selvitetään tällä hetkellä käytössä olevia työn ohessa opiskelun toimivimpia ja vaikuttavimpia malleja ja niiden kustannuksia.
- Parhaita malleja jatkokehitetään, pilotoidaan ja otetaan käyttöön Jotpan rahoittamissa ja hankkimissa koulutuksissa. Kehittämisessä otettaisiin huomioon myös opintojen aikaiset harjoittelut ja vuorotyötä tekevät.
 - Jotpa on aloittanut kehittämis- ja selvitystyön, ja pilotoi toimivimpia malleja syksyllä 2024 Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoituksella. Mallien käyttöön ottoon 2025 tarvittaisiin lisärahoitusta.

6. Koulutuksen järjestäjät ja korkeakoulut mahdollistavat työn ohessa opiskelun.

- Erityisesti työikäisille suunnattujen koulutusten toteutuksessa, että niitä on mahdollista suorittaa työn ohessa, Koulutusten toteutusmallien kehittämisessä koulutuksen järjestäjät ja korkeakoulut voivat hyödyntää Jotpan pilotoinnin tuloksia.
 - Hallitusohjelman mukaisesti edistetään oppisopimuskoulutuksen hyödyntämistä

7. Lisätään tutkintoja pienempien osaamiskokonaisuuksien tarjontaa ja niiden hyödyntämistä.

- Korkeakoulujen pienten osaamiskokonaisuuksien viitekehys julkaistiin joulukuussa 2023 ja pieniä osaamiskokonaisuuksia rahoitetaan markkinaehtoisesti. Jotpa pilotoi.

- Ammatillisen koulutuksen rahoitusmallia uudistetaan kannustamaan koulutuksen järjestäjiä tarjoamaan tutkintoa lyhyempiä osaamiskokonaisuuksia työelämän osaamistarpeisiin.

8. Kehitetään sosiaali- ja terveysalan ja kasvatustieteiden korkeakoulutusta.

- Työryhmä pitää tärkeänä, että sosiaali- ja terveysalan osaajapulaan ja alan henkilöstön osaamistarpeisiin vastataan edistämällä Sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutuksen kehittäminen –hankkeen loppuraportin ehdotuksia, jotka liittyvät sosiaali- ja terveysalan siirtymien sujuvoittamiseen korkeakoulusektorien välillä sekä koulutuksen vetovoiman, harjoittelun, kaksoistutkintojen ja jatkuvan oppimisen kehittämiseen.
- Kasvatustieteillä on pohdittava myöskin alakohtaisia ratkaisuja.

9. Kohdennetaan koulutuksia matalasti koulutetuille ja heikossa työmarkkina-asemassa oleville.

- Jotpan käytössä olevat molemmat rahoitusinstrumentit, valtionavustukset ja hankinnat, mahdollistavat kohderyhmittäisen kohdentamisen sellaisille ryhmille, jotka koulutuksesta eniten hyötyvät, kuten perusasteen varassa oleville ja muille koulutukseen vähemmän osallistuville.
- Jotpa on myös kerryttämässä tutkimustietoa siitä, millaisilla interventioilla koulutuksesta eniten hyötyvät saadaan osallistumaan koulutukseen enemmän. Tutkimuksellisen kokeilun tulosten käyttöönotto vaatii erillisen rahoituksen Jotpan toimintaan 2025 alkaen.

10. Kehitetään ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulujen toiminnanohjausjärjestelmiä.

- Kohderyhmä tarvitsee usein enemmän tukea opintoihinsa. Ammatillisen koulutuksen oppimisen tukea kehitetäänkin osana oppimisen tuen uudistusta, jotta opiskelijat saisivat tarvitsemaansa tukea ja ohjausta opintojen aikana.

Sidosryhmätilaisuudessa esitetty kalvosetti on tämän lausunnon liitteenä.